

**Національний університет біоресурсів і природокористування
України**

**Факультет захисту рослин, біотехнології та екології
Кафедра екології агросфери та екологічного контролю**

Методичні вказівки

**щодо написання курсової роботи з дисципліни
«Управління екологічними проєктами»
для студентів другого (магістерського) рівня освіти
спеціальності 101 «Екологія»**

Київ – 2025

Дана методична розробка містить методичні вказівки щодо написання курсової роботи з дисципліни «Управління екологічними проєктами» для студентів другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 101 «Екологія»

Рекомендовано вченою радою факультету захисту рослин, біотехнології та екології НУБіП України, протокол від 20 лютого 2025 р. №_7_.

Рецензенти:

О. С. Дем'янюк – заступник директора з наукової роботи Інститут агроєкології і природокористування НААН України, доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН, заслужений працівник сільського господарства України.

М. М. Ладика – доцент кафедри екології агросфери та екологічного контролю, кандидат сільськогосподарських наук

Навчально-методичне видання

**Методичні вказівки щодо написання курсової роботи з дисципліни
«Управління екологічними проєктами» для студентів другого
(магістерського) рівня освіти спеціальності 101 «Екологія»**

Укладачі:

Строкаль Віта Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Наумовська Олена Іванівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент

© НУБіП України, 2025 р.

© Строкаль В.П.,

Наумовська О.І., 2025 р.

ЗМІСТ

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОБСЯГУ КУРСОВОЇ РОБОТИ	4
ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	7
ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ	13
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ	15
ЕТАПИ НАПИСАННЯ І ОФОРМЛЕННЯ ОСНОВНОЇ ЧАСТИНИ	21
ДОДАТКИ.....	23
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	34

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОБСЯГУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота – це обов’язкова складова частини процесу науково-методичної й професійної самостійної підготовки студента. Вона дає змогу перевірити теоретичну і практичну підготовку майбутнього фахівця, його вміння працювати з літературними джерелами, досліджувати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати практичний та науковий досвід, проводити моніторингові екологічні дослідження під керівництвом викладача. Підготовка таких робіт надає змогу студентам: систематизувати здобуті теоретичні знання, розвивати пізнавальну активність, аналізувати та порівнювати різні підходи щодо розв’язання певної екологічної проблеми.

Курсова робота повинна мати:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основну частину (екологічний проєкт, частина А і Б);
- висновки і пропозиції;
- список використаних джерел;
- додатки.

Зразок оформлення **титульного аркуша** наведено у додатку А.

Зміст представляє собою план курсової роботи із зазначенням відповідних сторінок, з яких починається кожний структурний елемент.

Якщо у курсовій роботі використано понад п’ять умовних позначень (аббревіатур, символів, скорочень, які не є загальноприйнятими), то це зазначається на окремому аркуші у вигляді **переліку умовних позначень**, який розміщується перед вступом.

У **вступі** необхідно розкрити актуальність теми; визначити мету, завдання, предмет, об’єкт дослідження; надати стисло характеристику об’єкта дослідження, назвати основні джерела інформації та методи дослідження,

представити інформацію про використання інформаційних технологій, стандартного та авторського програмного забезпечення.

Якщо мала місце апробація результатів дослідження, то про це також зазначають у вступі вказавши: перелік конференцій, на яких було обговорено результати дослідження із зазначенням назви доповіді, місця та часу проведення конференцій, перелік тез та статей, які було підготовлено, з точними реквізитами про їх видання тощо.

Обсяг вступу не повинен перевищувати 2-х сторінок.

Основна частина роботи складається із двох розділів.

Перший розділ – це частина А екологічного проєкту. Необхідно зазначити консорціум проєкту, особисті дані, наукові здобутки тощо. Оформлюється відповідно до вимог частини А проєктів.

Другий розділ – це частина Б екологічного проєкту. Ця частина є найбільшою, включає концепцію проєкту, рівні ефективності дослідження TRL та KPI, робочі пакети, фінансування, план реалізації, програмні результати «deliverables» та «milestones». Оформлюється частина відповідно до форми проєкту Б.

Висновки і пропозиції. Заключним в основній частині курсової роботи є підсумково-рекомендаційний розділ.

Виконання заключної частини курсової роботи є її логічним завершенням, тому має здійснюватись на базі основних теоретичних положень, методичних підходів, методичного інструментарію, що викладені у першому розділі, а також з врахуванням результатів аналізу, проведеного у другому розділі курсової роботи.

Обсяг висновків і пропозицій повинен становити до 5 сторінок.

До **списку використаних джерел** рекомендується включати 20-25 найменувань. Вони мають описувати теоретичні аспекти, на яких базуються розроблені рішення, підходи тощо.

У **додатках** до курсової роботи розміщуються інформаційні матеріали, що становлять базу аналітичних досліджень згідно з обраною темою.

Загальний обсяг курсової роботи – 40 сторінок (80 000 знаків = 2 авт. аркуші). Обсяг може відхилитись в межах не більше $\pm 20\%$. У зазначений обсяг роботи не включають список використаних джерел та додатки.

Мова курсової роботи – державна, стиль – науковий (вживання літературних фразеологічних оборотів та метафор забороняється), послідовність викладення повинна бути логічною. Переписування у роботі матеріалів з джерел літератури без посилань на них не допускається.

Курсові роботи з дисципліни «Управління екологічними проєктами» пов'язані із закріпленням:

- *знань* про природоохоронні рішення в контексті реалізації Цілей Сталого Розвитку та забезпечення екосистемних послуг; принципів відкритої науки (FAIR принципи) та управління метаданими в екологічному науковому середовищі; формування концепції екологічних проєктів для забезпечення екологічного, соціального, економічного розвитку держави, що базуються на підходах Nature-Based Solutions.
- *вмінь* застосовувати інструменти управління науковими даними (Zenodo, Argos, Rstudio) для розробки природоохоронних рішень в контексті вирішення конкретної екологічної проблеми; розписувати рівні готовності технологій відповідно рівня їхньої імплементації (TRL – Technology Readiness Level), як головний інструмент розвитку; прописувати показники успішності екологічного проєкту (KPI – Key Performance Indicator) та оцінювати їхню ефективність;
- *навиків* розробки екологічних проєктів європейського та національного рівнів освітнього та наукового напрямків.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Оформлення курсової роботи здійснюється згідно з державним стандартом України ДСТУ 3008-95 “Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення” та ДСТУ БА.2.-4-4-99 (ГОСТ 21.101–97) “Основні вимоги до робочої документації”. Дозволяється використання вимог АРА до оформлення списку використаної літератури.

Невідповідність в оформленні курсової роботи державним стандартам і встановленим вимогам може суттєво вплинути на остаточну оцінку роботи, а через значні відхилення робота може бути взагалі недопущена до захисту. Тому оформленню роботи приділяють особливу увагу.

Дотримання студентом усіх вимог до оформлення курсової роботи сприяє вихованню в нього належного стилю роботи, формує вимогливість до себе, прищеплює певні навички до проведення наукового дослідження, що буде йому корисним під час виконання випускної кваліфікаційної роботи.

Текст та заголовки

Текст друкують із однієї сторони стандартного аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм); комп’ютерний набір – 14 кегль, 1,5 інтервали, шрифт Times New Roman; розмір берегів (полів): ліве – не менше 25 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм. Допускається розміщувати таблиці та інші ілюстративні матеріали на аркушах формату А3 (не більше 40 рядків на сторінку).

Допускається вписувати у друкований текст окремі іншомовні слова, формули, умовні позначення чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору. При цьому щільність вписаного тексту має бути наближеною до щільності основного тексту.

Заголовки структурних частин курсової роботи: "ЗМІСТ", "ВСТУП", «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ», друкують великими літерами симетрично до тексту (формат абзац «по центру»). Заголовки пунктів (окремих питань, що виділяються в межах розділів) друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапка в кінці заголовка не ставиться.

Відстань між заголовком та текстом має дорівнювати 3 інтервалам в основному тексті (що відповідає двом пропущеним абзацам при комп'ютерному наборі тексту з міжрядковим інтервалом 1,5). Кожну структурну частину курсової роботи слід починати з нової сторінки.

Курсова робота обов'язково повинна мати палітурку, яка може бути м'якою.

Нумерація сторінок та структурних частин роботи

Нумерацію сторінок, розділів, пунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою курсової роботи є титульна сторінка, яку включають до загальної нумерації сторінок і на якій номер сторінки не ставлять. Зміст, що розміщують після титульної сторінки, нумерують як другу сторінку. Нумерація без крапки після неї проставляється у правому верхньому куті подальших сторінок.

ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ не нумерують як розділи. Номер розділу ставиться після слів "РОЗДІЛ". Пункти нумерують у межах кожного розділу, використовуючи номер розділу і порядковий номер пункту, між якими ставлять крапку: наприклад, "1.2" (другий пункт першого розділу).

Ілюстрації і таблиці

Ілюстрації (схеми, графіки тощо) і таблиці подають безпосередньо після посилання на них у тексті, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Якщо вони містяться на окремих сторінках, їх включають до загальної нумерації сторінок. На всі ілюстрації і таблиці повинні бути посилання у тексті.

Ілюстрації позначають словом "Рис.", і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій у додатках. Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставлять крапку: наприклад, "Рис. 1.2" (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Кількість ілюстрацій у курсовій роботі визначається її змістом і доцільністю для надання тексту зрозумілості та конкретності.

Цифровий матеріал в курсовій роботі, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту (див. додаток Б). Назву і слово "Таблиця" починають із великої літери. Назву не підкреслюють. Заголовки граф таблиці починаються з великих літер, підзаголовки – з малих, якщо складають одне речення із заголовком, і з великих – якщо вони є самостійними.

Таблицю розміщують у тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту тексту або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Таблиці нумерують послідовно у межах розділу (за винятком тих таблиць, що розміщені в додатках). У правому верхньому куті розміщують напис "Таблиця" із зазначенням її номера, який складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставлять крапку: наприклад, "Таблиця 2.3" (третя таблиця другого розділу), нижче вказується назва таблиці.

У разі переносу таблиці на іншу сторінку над подальшими частинами пишуть, наприклад: "Продовження табл. 2.3".

У таблицях слід обов'язково зазначають одиниці виміру показників. Якщо всі одиниці виміру є однаковими для всіх показників таблиці, їх наводять у заголовку. Одиниці виміру мають відповідати стандартам. Чисельні величини у таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків. У випадку відсутності даних в окремих комірках таблиці треба або ставити прочерк (якщо

значення дорівнює нулю), або ставити символ «×» (якщо наявність даних є неможливою).

Формули

Рекомендується здійснювати комп'ютерний набір формул з використанням редактора формул (наприклад, Microsoft Equation) таким чином, щоб розмір основних символів відповідав розміру шрифту тексту курсової роботи.

Формули в курсовій роботі нумерують в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового, номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого берега сторінки в одному рядку з формулою в круглих дужках, наприклад: "(3.1)" – перша формула третього розділу.

Пояснення значень символів, числових коефіцієнтів у формулах розміщують безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі, та кожне з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова "де" без двокрапки. Формули слід розміщувати у тексті на окремому рядку, залишаючи вище і нижче не менше одного вільного рядка. Наприклад, екологічну стабільність території визначають за коефіцієнтом екологічної стабільності території (Кес) та розраховують за формулою:

$$K_{ec} = \frac{\sum_{i=1}^n S_i K_i}{\sum_{i=1}^n S_i} \quad (3.1)$$

де: K_i – коефіцієнт екологічних властивостей угідь i -виду

S_i – площа угіддя i -виду, га

Якщо формула не вміщується на один рядок, її переносять на наступний рядок після знака рівності (=) або після знаків: плюс (+), мінус (–), множення (×) і ділення (:).

Додатки

На додатки, які містяться у курсовій роботі, мають бути посилання у текстовій частині роботи. Додаток повинен мати заголовок, надрукований у верхній частині сторінки маленькими літерами з першої великої літери симетрично тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком маленькими літерами з першої великої друкується слово “Додаток” і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, Додаток А, Додаток Б.

Список використаних джерел

У списку використаних джерел наукові праці та інші джерела записують тією мовою, якою вони видані.

Список використаних джерел в курсовій роботі пропонується розміщувати у такій послідовності:

а) закони України та інші нормативні акти, згруповані за видавниками залежно від їх рангу і розміщені у хронологічному порядку;

б) книги (монографії, підручники, посібники), брошури та навчально-методичні видання за українською абеткою;

в) складові частини книг, брошур, навчально-методичних видань, журнальні та газетні статті, тези доповідей тощо за українською абеткою;

г) внутрішні документи підприємства-об’єкта, які використовувались в процесі виконання роботи, у хронологічному порядку (за умови, що їх повний текст не наводився у додатках);

д) іншомовні джерела за латинською абеткою, крім випадку джерел, виданих мовою з особливою графікою (арабською, вірменською, грузинською, єврейською, китайською, японською тощо), які розміщуються в кінці цього блоку у довільній послідовності;

е) електронні джерела інформації у довільній послідовності.

Список використаних джерел оформлюють відповідно до вимог державних стандартів:

- ✓ ДСТУ ГОСТ 7.1.2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» (ГОСТ 7.1-2003IDT)- Вперше (зі скасуванням ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81.
- ✓ ДСТУ 3582–97 «Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги і правила». – К.: Держстандарт України, 1998.
- ✓ Вимоги АРА (за необхідності дозволено використати саме цей стиль).

Приклади оформлення опису окремих видів використаних джерел наводяться у додатку В.

Посилання

Посилання на літературні джерела наводять у квадратних дужках, при цьому посилаються на джерело та сторінку (крім газетних статей і випадків, коли посилаються на джерело в цілому), наприклад, [7, с. 25] означає: 7 – порядковий номер, під яким значиться літературне джерело у списку, 25 – сторінка цитованого джерела. Можливим також є оформлення посилань у вигляді зносок в кінці сторінки з наведенням повного бібліографічного опису цитованого джерела.

Посилання на ілюстрації, які наводяться у курсовій роботі, оформлюють зазначенням порядкового номеру ілюстрації: наприклад, "згідно з рис. 2.3"; на формули – номеру формули: наприклад, «у формулі (3.1)». Посилання у тексті

на таблиці пишуть скорочено: наприклад, «у табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації вживають скорочене слово «див.»: наприклад, «див. табл. 1.2».

ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Студент виконує курсову роботу і подає її на кафедру науковому керівникові в термін, передбачений графіком навчального процесу, але не пізніше 5 днів до захисту.

Науковий керівник перевіряє роботу і надає рецензію. Якщо матеріал не відповідає темі, завданню та вимогам до курсової роботи, науковий керівник повертає роботу з позначкою “на доопрацювання” із зауваженнями, які вказуються за текстом роботи або на окремому аркуші, без оформлення остаточної письмової рецензії.

В цьому випадку науковий керівник не допускає студента до захисту та встановлює строки усунення недоліків. Тільки після доопрацювання з урахуванням зауважень науковий керівник пише рецензію і допускає роботу до захисту.

Під час захисту курсової роботи студент повинен доповісти про результати дослідження за обраною темою, продемонструвати вміння чітко викладати власні думки, використовувати ілюстративний матеріал, аргументовано відповідати на питання членів комісії.

Оцінювання курсової роботи здійснюється за національною шкалою – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» по 100-бальній шкалі (табл. 1).

Таблиця 1 – Оцінювання та критерії зарахування курсової роботи

Оцінка	Бали	Критерії
відмінно	90-100	завдання на курсову роботу повністю виконано, отримано позитивну рецензію наукового керівника, послідовна та логічна доповідь про результати роботи під час захисту, продемонстровано глибокі знання із досліджуваної теми та вміння чітко викладати власні думки, доповідь супроводжено змістовними ілюстративними матеріалами, дано вичерпні аргументовані відповіді на всі запитання членів комісії.
добре	74-89	повністю виконано завдання на курсову роботу, отримано позитивну рецензію наукового керівника з окремими несуттєвими зауваженнями, достатньо змістовно зроблено доповідь про результати роботи під час захисту, доповідь доповнена ілюстративними матеріалами, в цілому аргументовано і без суттєвих помилок дано відповідь на запитання членів комісії.
задовільно	60-73	курсону роботу виконано відповідно до завдання, але з окремими недоліками, висвітленими у рецензії, зроблено доповідь про результати роботи під час захисту, продемонстровано недостатньо глибокі знання з досліджуваної теми, доповідь не супроводжена ілюстративними матеріалами, неповно або недостатньо аргументовано дано відповідь на запитання членів комісії, припущено окремі помилки у своїх відповідях.
незадовільно	0-59	курсону роботу виконано з порушеннями завдання або з суттєвими недоліками змісту та оформлення, продемонстровано недостатні знання із досліджуваної теми, припущено грубі помилки у відповідях (або зовсім не дано відповіді) на запитання членів комісії.

У випадку, якщо студент не захистив курсову роботу, він вважається не атестованим з даної дисципліни і не допускається до іспиту.

Захищені курсові роботи передають на кафедру, де вони зберігаються впродовж встановленого строку, після якого знищуються, згідно з вимогами до такого виду документів.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ

Курсова робота з дисципліни «Управління екологічними проєктами» направлена на оволодіння студентами основних аспектів розробки екологічних проєктів, які мають базуватися на принципах Відкритої Науки ЄС, запровадженні природоохоронних рішень (Nature-Based Solutions) та розробки інноваційних підходів (Innovation Approaches), що разом відображають TRL рівні та KPI індикатори ефективності, які націлені на досягнення основних 17 цілей сталого розвитку (Sustainable Developments Goals) та підтримання екосистемних послуг.

Курсова робота передбачає оформлення короткого проєкту в науковій сфері (МОН, Horizon) та в освітній сфері (Жан Моне, Erasmus+). Студенти мають право самостійно обрати відповідний напрям (освітній/науковий).

Орієнтовний перелік напрямів тем курсових робіт з дисципліни «Управління екологічними проєктами»:

*Напрямок 1: Розробка **стратегії** кліматично розумного сільського господарства (Climate Smart Resilient Agriculture).* Напрямок, що базується на забезпеченні продовольчої безпеки, реалізуючи Green Deal Targets та ЦСР як 1, 2, 11, 12 та реалізації основних принципів ЄС «[До нульового забруднення повітря, води та ґрунту](#)», стратегіє ЄС «[Soil strategy for 2030](#)» та принципів стратегії Green Deal «[Farm to Fork strategy](#)» «[Organic action plan](#)». Під час розробки стратегії варто використати тематичні дослідження ФАО «[Climate-smart agriculture: case studies 2021](#)». Використання вище перерахованих принципів є обов'язковим у кожній темі.

Цей напрям включає розробку шляхів подолання ризиків змін клімату, що призводять до скорочення продовольства та ризиків використання хімічних засобів захисту, що впливають на якість отриманої продукції. Головним аспектом є розробка природоохоронних рішень, які б мали змогу досягти ціль – «Нульове забруднення» при вирощуванні, отриманні, транспортуванні та

споживанні продукції. Важливо поєднати у проєкті вплив змін клімату та інноваційних технологій отримання сільськогосподарської продукції. Зокрема варто зазначити, які технології дозволяють отримати сільськогосподарську продукцію в умовах посухи та зменшення кількості опадів, а також які культури є найбільш стійкими до кліматичних змін і які варто використовувати для економічного збалансування. Стратегія має мати на меті вирішення трьох основних цілей: стійке підвищення продуктивності сільського господарства та доходів; адаптація та формування стійкості до зміни клімату; та зменшення та/або усунення викидів парникових газів. В цьому напрямі основна увага має бути приділена – сільськогосподарським практикам в умовах змін клімату.

Орієнтовані теми для написання курсової роботи:

1. Розробка стратегій вуглецевого землеробства для здорових ґрунтів
2. Розробка стратегій боротьби зі злаковими бур'янами для досягнення нульового забруднення
3. Розробка стратегій органічного виробництва в умовах змін клімату
4. Розробка стратегій переходу до кліматично безпечного землеробства
5. Розробка стратегій формування адаптивних сільськогосподарських практик

*Напрямок 2: Розробка **шляхів та рішень** для отримання чистої води (Pathways for clean water).* Напрямок базується на імплементації Директив ЄС ([Water Framework Directive](#)) для досягнення ЦСР як 6, 11, 12, 14, 15, реалізації основних принципів стратегії ЄС «[До нульового забруднення повітря, води та ґрунту](#)» та «[Zero Pollution Action Plan](#)», а також принципів стратегії Green Deal «[Farm to Fork strategy](#)», «[Sustainable blue economy](#)», «[Chemicals strategy for sustainability](#)». Використання вище перерахованих принципів є обов'язковим.

В даному напрямі потрібно звернути увагу на розробку рішень для забезпечення водою різних секторів як сільське господарство, енергетика, промисловість, сільське та міське населення. Також в цей напрям входять розробка шляхів подолання забруднення води з метою збереження водного

біорізноманіття та екосистеми. Цей напрям включає розробку інноваційних підходів, що ґрунтуються цілях Зеленої Угоди за напрямом «Навколишнє середовище та захист морів (Environmental and oceans)», що включає захист водного біорізноманіття та екосистем, зменшення води та ґрунту, стійкість блакитної економіки та рибного сектору. Варто в проєкті зазначити яким чином можна оцінити якість та кількість води для конкретного сектору – «Water scarcity and availability for sectors». Можна приділити увагу інноваційним технологіям очистки від точкових та дифузних джерел забруднення. Головними аспектами мають бути проаналізовані чинники забруднення води та розробка природоохоронних рішень для забезпечення водою різних галузей без шкоди для водної екосистеми; виокремлені точкові та дифузні джерела забруднення водних ресурсів, їхній внесок у погіршення стану води; розробленні природоохоронні рішення на основі TRL рівнів та KPI індикаторів. В цьому напрямі основна увага має бути приділена – моніторинговим методам оцінювання якості водних ресурсів та методам моделювання.

Орієнтовані теми для написання курсової роботи:

1. Розробка шляхів розвитку зеленої інфраструктури в прибережних річкових (морських) зонах.
2. Розробка шляхів та рішень зменшення впливу точкових джерел забруднення на природні водойми.
3. Розробка шляхів та рішень зменшення впливу дифузних джерел забруднення на природні водойми.
4. Розробка шляхів забезпечення водою різних галузей в умовах змін клімату та небезпек.
5. Розробка шляхів до водної безпеки та стійкості шляхом забезпечення наявності чистої води.

*Напрямок 3: Розробка **підходів** для забезпечення концепції «Взаємозв'язок клімат-вода-їжа (Nexus Climate-Water-Food)».* Напрямок, що базується на імплементації Директив ЄС для досягнення ЦСР як 1, 2, 6, 12, 13, реалізації

основних принципів стратегії ЄС «[До нульового забруднення повітря, води та ґрунту](#)», «[Zero Pollution Action Plan](#)» та «[Climate Adaptation Strategy](#)», а також принципів стратегії Green Deal «[Farm to Fork strategy](#)», «[Sustainable blue economy](#)», стратегії ФАО «[Climate-smart agriculture: case studies 2021](#)».

Використання вище перерахованих принципів є обов'язковим.

Головними аспектами мають стати розроблені підходи, які будуть відображати яким чином буде досягнуто «Нульового забруднення», які стійкі сільськогосподарські практики варто використати в умовах значних змін клімату (паводки, посухи тощо), як поєднати різні інноваційні методи оцінювання водного та земельного середовища, як використати методи моніторингу та моделювання для досягнення поставлених цілей. Ці підходи мають бути прописані в розроблених природоохоронних рішеннях на основі TRL рівнів та КРІ індикаторів. В цьому напрямі основна увага має бути приділена – методам моделювання та статистичного збору даних за кліматичними показниками (вологість, температура, кількість опадів тощо), якісними показниками води (сполук азоту, фосфору, забезпеченість киснем тощо), якісними показниками ґрунтів (рівень гумусу, макро- та мікроелементів тощо).

Орієнтовані теми для написання курсової роботи:

1. Розробка еколого збалансованих підходів до відновлення ґрунтів в умовах хімічного забруднення.
2. Розробка підходів до збереження здоров'я ґрунтів в умовах інтенсифікації.
3. Розробка підходів до нульового забруднення ґрунтів в системі «виробник-споживач»
4. Розробка підходів до збалансованого управління земельними ресурсами за впливу змін клімату та інтенсифікації.
5. Розробка підходів до збалансованого управління водними ресурсами за впливу змін клімату та небезпек.

*Напрямок 4: Розробка **програми** сталого управління відходами (Sustainable waste management).* Напрямок, що базується на імплементації Директив ЄС ([EU waste management law](#), [Landfill of waste](#)) для досягнення ЦСР як 3, 9, 11. Програма має базуватися на реалізації основних принципів, що прописані в [Waste Mission](#), [Industry's Green Deal target](#), [Waste and Recycling Green Deal Target](#). Використання вище перерахованих принципів є обов'язковим.

Цей напрям включає розробку напрямів досягнення розумного сталого управління відходами, що полягає не лише у визнанні його переваг, а й у спостереженні за його практичними перевагами, як екологічні (наприклад стале управління відходами відіграє життєво важливу роль у зменшенні викидів вуглецю), економічні (заощадження коштів, наприклад: загальнобританський податок на пластикову упаковку заохочує підприємства використовувати більше перероблених матеріалів у своїй упаковці, допомагаючи їм уникнути додаткових витрат) та соціальні (покращення охорони здоров'я, наприклад: зменшуючи забруднення та покращуючи якість повітря та води, стале управління відходами допомагає запобігти захворюванням, викликаним поганим поводженням з відходами) переваги сталого поводження з відходами. Програма має включати стратегію управління відходами, яка може надати відповідь на питання як зменшити в першу чергу кількість утворених відходів, та як можна їх повторно використати. До програми мають увійти природоохоронні рішення, що базуються на підходах до розробки технологій використання енергії з відходів, впровадження ініціативи «Нуль відходів» (спрямоване на повне усунення відходів шляхом зменшення, повторного використання, переробки та перепроєктування систем і процесів), прикладах успішних практик сталого управління відходами (наприклад: провідна схема переробки в Німеччині, програми оплати за скиданням, нові технології переробки).

Орієнтовані теми для написання курсової роботи:

1. Розробка програми управління небезпечними відходами на полігонах.

2. Розробка програми управління твердими побутовими відходами в сільських місцевостях.

3. Розробка програми управління відходами в містах.

4. Розробка програми повторного використання твердих побутових відходів.

5. Розробка програми розвитку управлінської системи державного та регіонального рівнів для сталого управління відходами

Напрямок 5: Розробка платформи «Кліматично розумні й нейтральні міста». Напрямок, що базується на імплементації Директив ЄС для досягнення ЦСР як 1, 3, 4, 8, 11, 13, 17; реалізації основних принципів стратегії ЄС «[EU Mission: Climate-Neutral and Smart Cities](#)», «[До нульового забруднення повітря, води та ґрунту](#)», «[Zero Pollution Action Plan](#)» та «[Climate Adaptation Strategy](#)», а також принципів стратегії Green Deal «[Farm to Fork strategy](#)», «[Sustainable blue economy](#)». Використання вище перерахованих принципів є обов'язковим.

Розробка платформ має базуватися на включенні природоохоронних рішень (NBS) у розбудові міст, зокрема як збільшення озеленення міст, створення парків, зелених коридорів, зелених фасад, дощових садів тощо. Кліматично розумні та нейтральні міста мають бути орієнтовані на досягнення цілей ЄС та Зеленої Угоди як зменшення на 25% забрудненості повітря, на 30% зменшення частки людей, які хронічно страждають від транспортного шуму; зменшення на 50% пластикового сміття загалом та на 30% мікропластику, що викидається в навколишнє середовище; скорочення викидів на 55%, що призводять до парникового ефекту; збільшення до 25% нейтрального енергопостачання.

Орієнтовані теми для написання курсової роботи:

1. Розробка інформаційної платформи будівництва зелених і кліматично нейтральних міст-хабів.

2. Розробка методологічної платформи для забезпечення соціо-технічних переходів, необхідних для створення нейтральних міст.

3. Розробка інтеграційної платформи природоохоронних рішень зі штучним інтелектом для досягнення цілей кліматичної нейтральності міст.

4. Розробка інформаційної платформи для забезпечення міст альтернативними джерелами енергетики.

5. Розробка інтеграційної платформи впровадження у міста принципів стратегії ЄС «До нульового забруднення повітря, води та ґрунту».

Для написання курсових робіт потрібно використати запропонований перелік тем вище. Ці теми можуть бути використанні для розробки екологічних проєктів освітнього (Erasmus+, Жан Моне) та наукового напрямів (Call's Horizon Europe projects, МОН України) в контексті досягнення реалізації Цілей Сталого Розвитку та Зеленої Угоди ЄС.

Всі вище перераховані напрями для курсової роботи охоплюють сучасні проблеми та виклики, які стосуються як національного рівня, так і європейського, та націлені на імплементацію директив ЄС в національне законодавство України, базуються на розроблених стратегіях ЄС, що є результатом реалізації Зеленої Угоди ЄС. Вищеперераховані теми курсових робіт можуть бути змінені в контексті вибору об'єктів та предметів дослідження. Основний зміст курсової роботи має включати обов'язково принципи Відкритої Науки ЄС.

ЕТАПИ НАПИСАННЯ І ОФОРМЛЕННЯ ОСНОВНОЇ ЧАСТИНИ

Основна частина курсової роботи передбачає висвітлення студентом результатів екологічного проєкту.

Зокрема, в першому розділі приділяють увагу аналізу опублікованих літературних джерел, які висвітлюють тему досліджень (напряму обраного екологічного проєкту).

Другий розділ – заповнені частини екологічного проєкту А та Б

Висновки і пропозиції повинні містити власну точку зору із питань реалізації природоохоронних рішень, що представлені в екологічному проєкті.

Етапи для написання курсової роботи:

1. Поділ на підгрупи. Для написання курсової роботи, студенти мають бути поділені в підгрупи по 3 студенти (не більше), таким чином організувавши свій консорціум. Це необхідна умова, оскільки проєкт має формуватися консорціумом, за участі не менше трьох представників.

2. Сформована група обирає напрям написання проєкту, формує тему екологічного проєкту.

3. Сформована група обирає собі одного партнера до консорціума, який є незалежним від даної групи. Цим партнером може бути науково-педагогічний працівник відповідного напрямку дослідження, який зможе як «асоційований партнер» (незалежний експерт) допомогти студентам групи у виборі критеріїв розробки проєкту та направити їх на вірне формулювання ефективності реалізації TRL рівнів та KPI індикаторів проєкту.

4. Сформований консорціум (група студентів із трьох осіб, один науково-педагогічний працівник, як незалежний експерт) під час практичних занять обговорює заповнення частини А проєкту, формує завдання, розробляє природоохоронні рішення та формує шляхи досягнення результатів дослідження, які прописують у формі «Deliverables» та «Milestones». На цьому етапі формується основна концепція екологічного проєкту.

5. Етап, на якому консорціум представляє свій екологічний проєкт.

ДОДАТКИ

Додаток А

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології
Кафедра екології агросфери та екологічного контролю

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Управління екологічними проєктами»

на тему _____

Виконав (ла): студент(ка)___ курсу ____ групи

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Перевірив:

науковий керівник _____

(науковий ступінь, посада, прізвище та ініціали)

Київ 2025

Додаток В

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ДЖЕРЕЛ КУРСОВОЇ РОБОТИ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ

ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	1. Андріяш В. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с. 2. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 216 с. 3. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника: навч. посіб. Київ: Талком, 2016. 340 с. 4. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с. 5. Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації: монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с. 6. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті-1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.

Два автори	1. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 130 с. 2. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 102 с. 3. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с. 4. Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази угосподарському процесі України: монографія. Харків : Еспада, 2004. 192 с. 5. Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практ. посіб. Харків: Право, 2011. 136 с.
Три автори	1. Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с. 2. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків: ХНПУ, 2015. 338 с. 3. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с. 4. Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.
Чотири і більше авторів	1. Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Харків : Юрайт, 2013. 288 с. 2. Основи охорони праці: підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 84 с. 4. The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R. G. Hubbard et. al. New York, NY : Columbia University Press, 2010. 256 p.

Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України: навч. посіб. / ред. А. Х. Степанюк. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 624 с. 3. Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків: Право, 2011. 656 с. 4. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ: ЦУЛ, 2015. 560 с. 5. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с.
Без автора	1. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с. 2. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с. 3. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд.
	В. П. Горбатенко. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Генеза, 2004. 736 с. 4. Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с. 5. Twenty-four hours a day. Miami, FL : BN Publishing, 2010. 400 p.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін. ; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с. 2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с. 3. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. Харьков: Право, 2007. Т. 4: Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с. 4. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: вибр. твори. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.
Частина видання	

Книги	1. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i>: монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169. 2. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i>: підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197. 3. Наумов М. С. Напрями впливу інтелектуалізації економіки на розвиток ринкових відносин в Україні. <i>Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки</i>: монографія / В. П. Решетило, М. С. Наумов, Ю. В. Федотова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2014. С. 213–241. 4. Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i>: матеріали міжнар.наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.
	2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i>: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137. 3. Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i>: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: Полісся, 2014. С. 103–108. 4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i>: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.

Статті із продовжуваних та періодичних видань	1. Кобильник В. Порівняльний метод як основа політологічного дослідження. <i>Збірник наукових праць «Політологічні студії»</i>. 2011. № 2. С. 54–65. 2. Коломоець Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 3. Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus. <i>Вища школа</i>. 2017. № 5–6. С. 48–55. 4. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. <i>Політичний менеджмент</i>. 2006. № 5. С. 3–17. 5. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 6. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15. 7. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108. 8. Dalton R.J. Comparative politics of the industrial democracies: from the Golden Age to island hopping. <i>Political Science</i>. 1991. № 2. P. 15–43.
	Інші видання

Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Деякі питання стипендіального забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543. 4. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017.23 лют. (№ 35). С. 10. 5. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141. 6. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця: затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс- бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Архівні документи	1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. 3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	1. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с. 2. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

Препринти	1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1). 2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. Центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).
Стандарти	1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила(ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. 2. Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. 3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні показники	1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. показч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. Микола Лукаш: біобібліогр. показч. / уклад. В. Савчин. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с.

	(Українська біобібліографія; ч. 10). 2. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні: бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).
Електронні ресурси	1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017). 2. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі <i>Бібліотечний вісник</i>. 2016. № 4. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017). 3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017). 4. Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя: веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua/ (дата звернення: 12.10.2017).
Автореферати дисертацій	1. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 2. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 Харків, 2010. 36 с. 3. Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр.: автореф. дис. ...канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.
Дисертації	1. Євдоченко О.О. Європейське бізнес-середовище в розвитку міжнародної економічної діяльності: дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / Київський національний економічний ун-т. Київ, 2005. 235 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл: дис. канд. фіз.-мат.наук: 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю

	соціально-економічного розвитку промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с. 4. Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.
--	---

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Dalluege C.A., Scheibein F., Štiglic G., Wells J.S.G. Writing Your Application and Navigating the EU Submission Process : book. Springer, Cham. 2024. https://doi.org/10.1007/978-3-031-70928-9_3
2. Методичні рекомендації щодо управління науковими даними для закладів вищої освіти та наукових установ у частині визначення механізмів збереження та повторного використання наукових даних (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 30.05.2024 № 780). Київ : Міністерство освіти і науки, 2024, 55 с.
3. Гавадзин Н. О. Аспекти управління реалізацією екологічних проєктів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*, (1 (1)), 2015. С. 110-112.
4. Курепін В. М., Курепин В. Н., Демченко А. В.. Локальні екологічні проєкти у розвитку місцевого господарювання. Миколаїв : МНАУ, 2020. С. 22-26. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7056>
5. Теоретичні та методичні основи модернізації механізмів підвищення дослідницької спроможності університетів України у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» та повоєнного відновлення України як сильної європейської країни: монографія / В. Луговий, І. Драч, О. Петроє, В. Зінченко, Ю. Мелков, І. Жиляєв, І. Регейло, О. Слободянюк, Н. Базелюк; за ред. В. Лугового, І. Драч, О. Петроє. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 173 с. DOI: <https://doi.org/10.31874/978-617-7644-61-2-2023>

Інформаційні джерела

Політика Європейського Союзу:

- [Air](#) : EU action to improve air quality and reduce air pollution.
- [Chemicals](#) : EU action to ensure chemicals are safe, for health and the environment.

- [Circular economy](#): The EU's transition to a circular economy with a focus on green growth.
- [Industrial emissions](#) : EU action to make industry more sustainable and reduce industrial emissions.
- [Marine and coastal environment](#) : EU action to protect Europe's coasts, seas and oceans.
- [Nature and biodiversity](#): EU action on environmental conservation and protection.
- [Noise](#) : EU action to reduce environmental noise pollution.
- [Plastics](#) : EU action on plastic production and pollution to contribute to a circular economy.
- [Soil and land](#) : EU action for the sustainable use of soil and land.
- [Water](#) : EU action on water issues, to protect water resources.

Стратегії Європейського Союзу та Зелена Угода:

- [European Green Deal](#)
- [Smart mobility](#)
- [The Renovation Wave](#)
- [The Beating Cancer Action Plan](#)
- [European Green Deal](#)
- [Zero pollution action plan](#)
- [EU biodiversity strategy for 2030](#)
- [Farm to fork strategy](#)
- [Circular economy action plan](#)
- [Chemicals Strategy](#)
- [Forest Strategy](#)
- [Climate Adaptation Strategy](#)

[illegible]